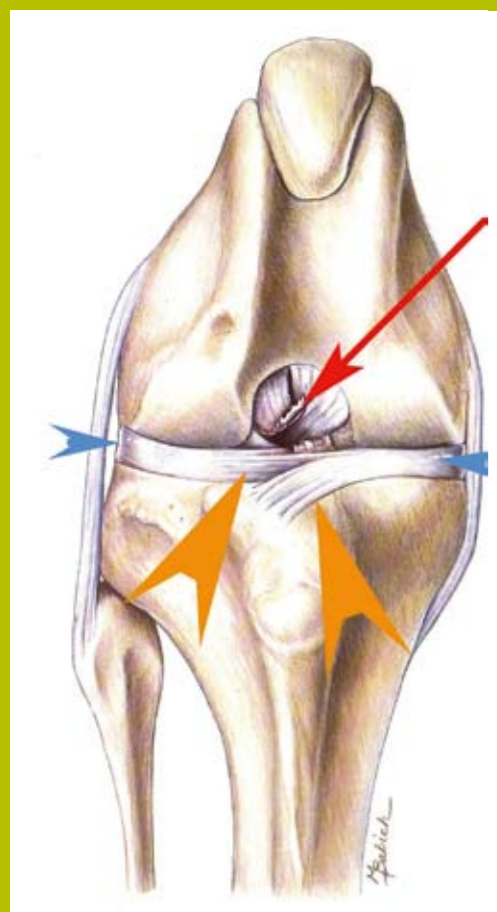
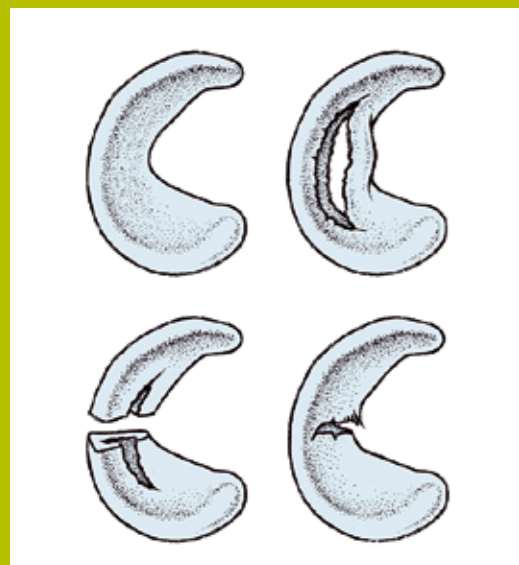

BEHANDLING av korsbandsskada

Höger knäled hos en hund med korsbandsruptur (röda pilen). De gula pilspetsarna pekar på fästband för meniskerna. Meniskerna ligger mellan ledytorna och anas bakom banden (blå pilspetsar). Överst ses patella (knäskålen) på normal plats mellan de båda rullkammarna. Tack till Kruuse Svenska AB för bilden.

Normal menisk överst till vänster. Övriga bilder visar olika typer av skador.

TEXT BERIT WALLIN HÅKANSSON

Korsbandsruptur är en vanlig knäskada hos hundar. Korsbanden är två robusta ligament som sitter mitt inne i knäleden, omflutna av ledvätska. Det finns ett främre och ett bakre ligament som korsar varandra mitt i leden. De håller ledytorna på plats och hindrar onormal rörlighet.

Det främre korsbandet hindrar vadbenet från att glida fram i förhållande till lårbenet. Den framåtriktade kraften är särskilt stark vid en tvärbromsning som därför sliter på korsbanden. Banden belastas också i varje steg som hunden tar. Både tvärstopp och monoton rörelse nöter på dem. Det främre korsbandet skadas betydligt lättare än det bakre. Det brister först om det främre korsbandet redan gått av.

När korsbandet brister

Akut korsbandsruptur kan uppstå om hunden kommer i full fart, bromsar in och roterar runt knäet. Oftast sker dock bristningen vid låg belastning och utan synbar yttre orsak. Den kan föregås av så kallad varning – hälta och ledsvullnad som kommer och går. Varning är tecken på slitage och förebådar rupturen. Det trötta korsbandet töjer sig, fibras upp och försvagas. Summan av många upprepade småskador tröttnar ut materialet och kallas för fatigue. Ett mycket litet felsteg kan sen göra att korsbandet till sist går av.

Förutom smärta och hälta ger bristning av främre korsbandet ett typiskt symptom som kallas draglåda. Hunden får smärtstillande och lugnande medel och ligger på sida på ett bord. Man tar ett stadigt tag med ena handen ovanför knäleden och den andra nedanför. Så skjuter man fram underbenet medan man håller emot i lårbenet. Ökad rörlighet innebär att underbenet glider fram flera centimeter och kallas för "positiv draglåda". Normalt går leden knappt att rubba åt det hållet.

Behandling av de små

Det finns många olika sätt att laga ett korsband. En hund med kroppsvikt upp till tio kilo kan hanteras konservativt. Man håller helt enkelt hunden i strikt vila, ser tiden av och låter skadan läka sig själv. Det tar cirka två månader.

Medelstora hundar behandlas med operation. "Cleaning up" är en äldre metod där man tar bort de trasiga delarna av korsbandet, skär ut en bit av fettkudden i leden och lägger ett snitt i ena menisken. Ingreppet kan göras polikliniskt.

Det finns operationer där man ersätter ett trasigt korsband. En sådan är uppkallad efter veterinären Saki Patsamaa. Man skär ut en remsa av en muskelhinna på låret, tvinnar den, borrar hål på korsbandets plats och trär in remsan där. I andra versioner av metoden sätter man in syntetiska material, till exempel teflon.

Även den så kallade imbrikationsmetoden kan användas polikliniskt. Den innebär att man skär långsgående snitt i ledkapseln och stramar upp den genom att sy kanterna omlott.

Operation för de stora

Korsbanden hos stora hundar kräver särskilda metoder, särskilt om hunden är avsedd för hårt arbete. Man ändrar vinkeln på vadbenets ledyta, tibiaplatån, som ofta sluttar bakåt hos hundar med korsbandsruptur. Genom att såga av underbenet och räta upp ledytan kan man vinkla om leden cirka tjugo grader. Ingreppet, TPLO, "Tibial Plateau Levelling Osteotomy", görs helt utanför leden, på underbenet.

Efter operation

Det är viktigt att en hund som opereras har ett sinnelag som inte förstör chanserna till läkning. Den får inte bli hysterisk av halskrage eller ge sig till att fnatta och krafsa på stygnen. Den måste stå ut med koppelvila och foga sig i stillsam motion och olika reha-

biliterande åtgärder. En hund med hejdlöst rörelsebehov och som inte går att hålla still kan förstöra läkningen.

Efter ingreppet måste ägaren sköta hunden till punkt och pricka enligt ett noga uppbyggt program. Det blir en lång konvalescens med gradvis ökad rörelse och olika övningar som anpassas med hjälp av en "sjukgymnast för djur", gärna en Certifierad Fysioterapeut Smådjur.

Vem skadar knäna

Risken för korsbandsruptur ökar när hundens åldras. Den är störst vid sju till tio års ålder. Enligt en äldre amerikansk undersökning är newfoundlandshund, rottweiler och "staffordshire terriers" de raser som oftast råkar ut för korsbandsruptur. Lägsta risken finns bland taxar, basset hound och old english sheepdog. Kastrerade tikar och hanar får oftare korsbandsruptur än intakta hundar. Vikten har betydelse, hundar som väger mer än 22 kilo drabbas oftare än lättviktiga. Tung hundar skadar knäna vid lägre ålder än lätta. I Sverige är knäskador även vanliga hos chow chow.

Är sjukgymnastik bra

Under de senaste femton åren har rehabiliterande träning fått stor spridning inom veterinärmedicinen. Många metoder används, allt från simträning i bassäng till vandring på löpband i varmvatten, stretching, massage och muskelstimulans.

Avsikten är att så snabbt som möjligt få den skadade kroppsdelen normalt rörlig. Det finns förvånande litet objektiv och vetenskaplig utvärdering av olika metoder. Men förbättring och välbefinnande hos de behandlade hundarna är omvittnad både av djurägare och fysioterapeuter.

En svensk undersökning

År 2003 gjorde en svensk veterinär, Håkan Kasström och två sjukgymnaster, Annelie Gauffin och Ann Essner, en undersökning av hundar som opererats med imbrikationsmetoden på två olika kliniker (ovan). Alla hundarna fick gå igenom samma rehabprogram. Av ursprungligen tjugotvå hundar utgick sex individer: två avlivades, två opererades om, en hade för långt att åka och en skadade det andra benet.

De övriga sexton hundarna fullföljde programmet. Sextio procent (tio hundar) var tillbaka till funktion efter tre månader och nittio procent var tillbaka efter ett år. Av tjugotvå opererade hundar, med hänsyn tagen till bortfallet, blev sextiofem procent eller fjorton hundar botade.

Under rehabiliteringen förbättrades läromfånget på det opererade benet. Även rörligheten i knäleden blev bättre. Studien saknar obehandlad kontrollgrupp så det går inte att utläsa om det går sämre för hundar utan eftervård och i så fall hur mycket.

Svårt att utvärdera

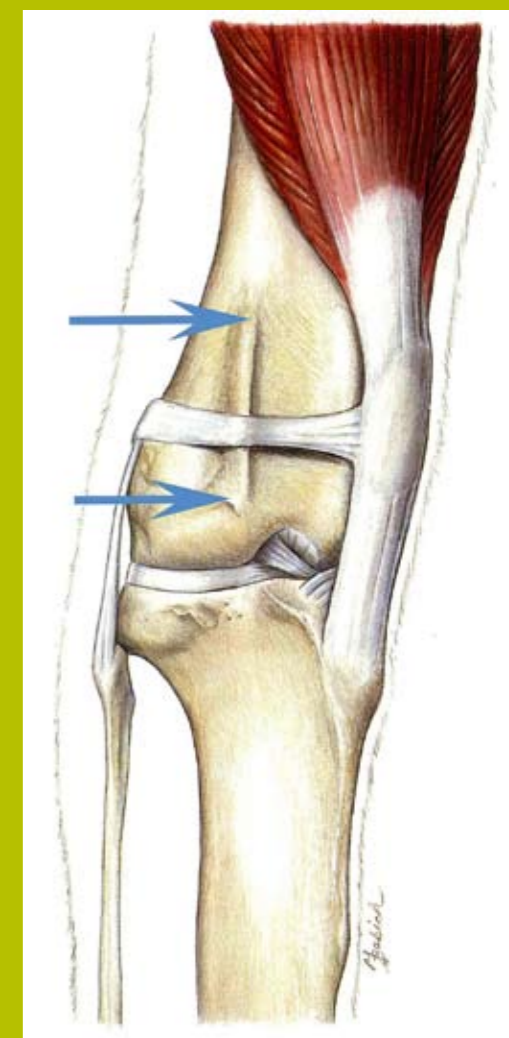
Att göra en vetenskaplig studie på patienter i djursjukvården är mer komplicerat än man kan tro. Forskning av märkeskvalitet skall innehålla två grupper med exakt samma utgångspunkt. Den ena behandlas och den andra får ingen behandling. Lotten avgör vem som skall tillhöra respektive grupp.

Patienterna, i detta fall hundägarna, skall även vara ovetande om vilken grupp deras hund tillhör. Till sist skall en ojävig person utvärdera resultatet, en som inte har något att vinna eller förlora på resultatet. Personen får inte veta vilken hund som är behandlad och vilken som är obehandlad.

Redan det första villkoret är svårt att uppfylla: det går knappast att få tag i två hundar som opererats för en exakt likadan knäskada. Om det ginge, vem skulle då bli behandlad och vem skulle bli obehandlad? Hur skulle det döljas för djurägaren? Vem är beredd att åka till gymnast med en opererad hund, se den försvinna in i ett rum och få den tillbaka en stund senare utan att veta om den behandlats eller om den ingår i den obehandlade kontrollgruppen?

Trots avsaknaden av hårddata tycker veterinärer, hundägare och gymnaster att hundar mår prima av fysioterapi. Dessutom njuter hunden av sin behandling.

En längre artikel om knäleden, "Forskning om knäleden" återfinns i Hundsport Special nr 3 2009. Red anm.

Höger knäled hos en hund med kraftig medial patellaluxation. Rullfåran, där patella normalt skall ligga, är onormalt grund (mellan de blå pilarna). Tack till Kruuse Svenska AB för bilden.

Knä med svårt nedslitna ledytor och stora broskskador (svarta pilspetsar). Meniskerna är slitna och skadade (gröna pilar).